

Σχολική
χρονιά
2025-2026

Δεν ξεχνώ

Εφημερίδα μνήμης κατεχόμενων μνημείων του τόπου μας

Από τα
παιδιά της
Δ'1 τάξης

Μαρίνος Δημητρίου

Το νησί

Μαύρη μέρα χάραξε,
εκείνο το πρωί.
Η θάλασσα ήθελε να ουρλιάξει,
μα δεν έβγαине φωνή.

Οι μάνες όλες έχασαν
από τα πόδια τους τη γη.
Τα παλικάρια τους κινδύνευαν,
κάθε ώρα και στιγμή.

Βασανίστηκαν, διώχθηκαν,
σκοτώθηκαν.
Θεέ μου! Τόσοι πολλοί...
Μα η ελπίδα για επιστροφή,
στέκεται λαμπάδα στην ψυχή.

Η Κύπρος μας,
από τότε αιμορραγεί,
το νησί μας,
τη λευτεριά ποθεί!

Βομβαρδισμός Αμμοχώστου 1974

Η Αμμόχωστος σήμερα, «πόλη φάντασμα»

Χρύσα Ιωάννου
Ραφαήλ Θεοδοσίου

Τουρκική Εισβολή

Στις 20 Ιουλίου 1974, σαράντα περίπου χιλιάδες Τούρκοι στρατιώτες, υπό την υποστήριξη της Τουρκικής Αεροπορίας και του ναυτικού εισέβαλαν παράνομα στις βόρειες ακτές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η απόβαση των Τουρκικών στρατευμάτων που ολοκληρώθηκε σε δύο φάσεις, με ένα μήνα σχεδόν διαφορά η πρώτη από τη δεύτερη, είχε ως αποτέλεσμα την παράνομη κατοχή του 37% της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Περίπου 200.000 άνθρωποι εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους, έγιναν πρόσφυγες στην ίδια τους την πατρίδα, περίπου 4.000 νεκροί και 1.619 δηλώθηκαν αγνοούμενοι. Οι Τούρκοι κατακτούν το 65% της καλλιεργήσιμης έκτασης, το 70% του ορυκτού πλούτου, το 70% της βιομηχανίας, το 80% των τουριστικών εγκαταστάσεων.

Το μοναστήρι του
Αποστόλου Αντρέα

Αντριάνα Βασιλείου **Σελ.2**

Το Αβαείο Μπελαπαίς
Στυλιανός Χαραλαμπίδης **Σελ.4**

Τα φρούρια του
Πενταδακτύλου

Νεκτάριος Δημητρίου
Μαρίνος Δημητρίου
Μαρία Θεοδώρου
Ραφαήλ Θεοδοσίου **Σελ.3-4**

Το κάστρο της
Κερύνειας **Σελ.5**

Χρύσα Ιωάννου
Μαριάννα Χριστοδούλου
Εφημία Γρηγορίου

Η μέρα της εισβολής - Μαρτυρία

Μιχαήλ Μιχαήλ **Σελ.6-7**

Ας παίξουμε...
Σελ.8-10

Αντριάνα Βασιλείου

Το μοναστήρι του Αποστόλου Αντρέα

Το μοναστήρι του Αποστόλου Αντρέα είναι κτισμένο στο ομώνυμο ακρωτήριο της Κύπρου που βρίσκεται στη χερσόνησο της Καρπασίας. Από τα πιο ονομαστά μοναστήρια του νησιού, προσέλκυε κάθε χρόνο χιλιάδες προσκυνητές, ιδιαίτερα στις 30 Νοεμβρίου και 15 Αυγούστου που γιόρταζε η μονή. Σύμφωνα με την παράδοση, γυρίζοντας ο Απόστολος Αντρέας τον τότε γνωστό κόσμο για να διδάξει το λόγο του Κυρίου, έφτασε και στην Κύπρο. Αφού τέλειωσε το κήρυγμα του κάθισε σε μια πέτρα, εκεί στο ακρωτήριο, περιμένοντας να περάσει κάποιο καράβι για να τον πάρει μαζί του.

Ο Απόστολος Ανδρέας, απεικονισμένος από τον Θεόδωρο Πουλάκη, τον 17ο αιώνα.

Η λαϊκή παράδοση φέρει τον Απόστολο Ανδρέα να έχει περάσει από τη περιοχή, τον 1ο αι. μ.Χ. Εκεί ο Απόστολος δημιούργησε μια πηγή στο βράχο από όπου άρχισε να αναβλύζει άφθονο νερό το οποίο τρέχει μέχρι σήμερα το γνωστό άγιασμα.

Πράγματι, σε λίγο φάνηκε ένα καράβι. Ο Αντρέας παρακάλεσε τον καπετάνιο να τον πάρει μαζί του. Ο καπετάνιος του είπε ότι ευχαρίστως θα τον έπαιρνε ως την Πάτρα που πήγαινε. Μόνο που τους είχε τελειώσει το νερό και ρώτησε τον Άγιο αν γνώριζε κάποια πηγή εκεί κοντά. Ο Απόστολος Αντρέας τότε του είπε πως υπήρχε μια πηγή με τρεχούμενο νερό δίπλα στο βράχο που καθότανε. Οι ναύτες κοίταξαν παντού αλλά δεν βρήκαν νερό. Ο καπετάνιος τότε θύμωσε με τον Αντρέα. Ο Άγιος τότε του πρότεινε να πάνε ξανά μαζί. Έτσι και έγινε. Όταν έφτασαν στο βράχο, ο Άγιος γονάτισε και αφού προσευχήθηκε, χτύπησε με το ραβδί του το βράχο και τότε άρχισε να τρέχει νερό. Με μεγάλη χαρά ήπιαν, πλύθηκαν και γέμισαν τα βαρέλια τους από το νερό που ανάβλυζε από το βράχο. Το ίδιο έκανε και το τυφλό αγόρι του καπετάνιου. Επιστρέφοντας πίσω στο καράβι το τυφλό παιδί λέει στον πατέρα του: "Πατέρα τα πανιά του καραβιού έχουν μια τρύπα και πρέπει να τη διορθώσουμε". Ο καπετάνιος, μη πιστεύοντας στα μάτια του, ευχαρίστησε με δάκρυα στα μάτια τον Απόστολο Αντρέα και τόσο αυτός όσο και το πλήρωμα του βαφτίστηκαν Χριστιανοί. Αργότερα, ο καπετάνιος του καραβιού, του οποίου το παιδί θεραπεύτηκε, έκτισε ναό αφιερωμένο στον Απόστολο Αντρέα.

Στις 12 Ιανουαρίου 2013, οι αρχές στο βόρειο τμήμα της Κύπρου δήλωσαν ότι το μοναστήρι θα υποβληθεί σε εκτεταμένη αποκατάσταση που κοστίζει πάνω από 5 εκατομμύρια ευρώ. Το έργο αποκατάστασης διεξάγεται επί του παρόντος από μια διεθνή ομάδα εμπειρογνομώνων και χρηματοδοτείται από την Εκκλησία της Κύπρου (2.500.000 EUR), τη διοίκηση ΕΥΚΑΦ (2.500.000 EUR) και τον Οργανισμό Διεθνούς Ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών (USAID) (25.000 EUR).

Αντριάνα Βασιλείου

Απόστολε Αντρέα μου

Στ' ακρωτήριο της Καρπασίας, στην άκρη του νησιού μας, στέκει ο Άγης Αντρέας μας, το φως του λογισμού μας. Που' ναι φρουρός τζιαι μερακλής μες στου νερού την άλμη τζιαι διώχνει κάθετι κακό που της καρκιάς τη ζάλη.

Με το ραβδίν Του ευλόγησεν την πέτραν την ψημένην, τζ' έτρεξεν το αγίασμα, παρηγορκα γραμμένη. Να πλύνουν οι στρατιώτες το θολωμένο μάτιν, να βρουν την στράτα του Θεού, το ίσιον μονοπάτι.

Μες στο παλιόν το μοναστήρι Του, το πέτρινο τζελλίν Του, η χάρη Του εν άσβεστη, μαζί με την ευτζήν Του. Τζιαι το καντήλιν του Αγίου, που' ναι γιομάτον λάδιν εν για να φωτίζει τους πιστούς μες στο βαθύ σκοτάδιν.

Απόστολε Αντρέα μου, που'σαι στην άκρη τζιαι προσμένεις, Τζιαι τες ελπίδες των πιστών, ούλλες τις ανασταίνεις, φέρε τη γαλήνη Σου σε μας τους πονεμένους τζιαι κράτα μας στη σκέπη Σου ούλλους μας μονιασμένους.

Μαρία Θεοδώρου

Νησί μου αγαπημένο

Κύπρος μου μικρή,

Θέλουμε όλοι να ελευθερωθείς.

Τα φρούρια του Πενταδακτύλου

Τα τρία κύρια ιστορικά κάστρα στον Πενταδάκτυλο της Κύπρου είναι ο Άγιος Ιλαρίωνας, το Βουφαβέντο και η Καντάρα. Χτισμένα από τους Βυζαντινούς τον 11ο αιώνα σε απόκρημνες κορυφές για έλεγχο των ακτών, αποτελούσαν ένα ενιαίο αμυντικό σύστημα, γνωστό και για τους θρύλους της «**Ρήγαινας**».

Η Ρήγαινα είναι πρόσωπο της λαϊκής παράδοσης της Κύπρου. Το όνομα της αναφέρεται σε όλους τους θρύλους και τις παραδόσεις της νήσου. Σχετίζεται με τον Διγενή και άλλα θρυλικά πρόσωπα.

Η Ρήγαινα

Το κάστρο του Αγίου Ιλαρίωνα

Ραφαήλ Θεοδοσίου

Το κάστρο του Αγίου Ιλαρίωνα ή του Άη Λαρκού, βρίσκεται στην Κύπρο στην κατεχόμενη επαρχία Κερύνειας. Κατασκευάστηκε από τους Βυζαντινούς τον 11ο αιώνα μ.Χ. στην ομώνυμη κορυφή του Πενταδάκτυλου. Βρίσκεται σε υψόμετρο 725 μ. και ονομάστηκε έτσι επειδή στο σημείο αυτό είχε ασκητέψει ο Άγιος Ιλαρίωνας ο νέος. Είναι προσβάσιμο μόνο από τη νότια πλευρά του, στις υπόλοιπες περιβάλλεται από απρόσιτους γκρεμούς.

Το κάστρο συνδέεται με την παράδοση της Ρήγαινας. Σύμφωνα με αυτή το έχτισε μια όμορφη κυρά, η Ρήγαινα, η οποία όμως είχε κακή καρδιά και βασάνιζε τους εργάτες.

Ο Διγενής Ακρίτας έζησε περίπου το 10ο μ.Χ. Η σωματική του δύναμη και ανδρεία ήταν μεγάλη και τα κατορθώματα του πολλά. Ποτέ του δε νικήθηκε από κανένα. Στο τέλος πάλεψε και με τον ίδιο τον χάρο που τον ζήλεψε και νικήθηκε.

Ένας θρύλος λέει πως ο Διγενής κυνηγούσε κάποτε τον αρχηγό των Σαρακηνών. Μόλις τον είδε στον κάμπο της Μεσαορίας, στην προσπάθειά του να τον προλάβει, στήριξε τα δάκτυλα του χεριού του στο βουνό για να πηδήξει στον κάμπο. Έτσι χαρακτηκαν εκεί τα τεράστια δάκτυλά του και σχηματίστηκαν οι κορυφές του Πενταδακτύλου.

Ο Διγενής Ακρίτας

Όταν τελείωσε η κατασκευή του διέταξε τους στρατιώτες της να πετάξουν στο γκρεμό τους εργάτες για να μην αποκαλύψουν τα μυστικά του κάστρου, όπως κι έγινε. Η ίδια παράδοση επικρατεί και για τα άλλα δύο κάστρα του Πενταδάκτυλου, το κάστρο του Βουφαβέντιου και το Κάστρο της Καντάρας.

Μία δεύτερη παράδοση λέει ότι το πολιορκούσαν εχθροί δύο χρόνια και κατάφεραν να το πάρουν με δόλο αφού ήταν απόρθητο. Έντυσαν έναν στρατιώτη γυναίκα που έκανε τη έγκυο και φώναζε από τους πόνους της γέννας, τότε η Ρήγαινα τη λυπήθηκε και άνοιξε την πύλη να περάσει μέσα. Σαν άνοιξε η πύλη όλος ο εχθρικός στρατός μπήκε μέσα και η Ρήγαινα για να μην πιαστεί αιχμάλωτη πήδηξε στον γκρεμό.

Νεκτάριος Δημητρίου

Το Φρούριο του Βουφαβέντο

Το Φρούριο του Βουφαβέντο, ένα από τα τρία φρούρια του Πενταδακτύλου, βρίσκεται κτισμένο σε μια απόκρημνη βουνοκορφή του Πενταδακτύλου, σε υψόμετρο 954 μέτρα. Η ονομασία του φρουρίου έχει ιταλική προέλευση και σημαίνει μέρος ανεμοδαρμένο.

Το Βουφαβέντο κτίστηκε αρχικά από τους Βυζαντινούς στα χρόνια της αντιπαράθεσης τους με τους Άραβες και αργότερα επεκτάθηκε από τους Λουζινιανούς.

Το φρούριο είναι κτισμένο σε δύο ζώνες. Η κατώτερη περιλαμβάνει το τείχος και τους πύργους, ενώ η δεύτερη που είναι πολύ ψηλότερα από την πρώτη περιλαμβάνει τους χώρους διαμονής, το παρεκκλήσι και τις στέρνες. Σύμφωνα με μια παράδοση τα δωμάτια του φρουρίου ήταν εκατόν ένα. Στο ένα από αυτά τα δωμάτια φυλάγονταν οι αμύθητοι θησαυροί της Ρήγαινας που δεν έχουν ακόμα βρεθεί.

Η θέα από το Φρούριο του Βουφαβέντο είναι φανταστική. Οι βόρειες παραλίες της Κύπρου, από την Καρπασία ως την Κερύνεια και ολόκληρος ο κάμπος της Μεσαορίας απλώνονται μπροστά στα έκπληκτα μάτια του επισκέπτη.

Το κάστρο συνδέεται με την παράδοση της Ρήγαινας. Σύμφωνα με αυτή το έχτισε μια όμορφη κυρά, η Ρήγαινα, η οποία όμως είχε κακή καρδιά και βασάνιζε τους εργάτες. Όταν τελείωσε η κατασκευή του, διέταξε τους στρατιώτες της να πετάξουν στο γκρεμό τους εργάτες για να μην αποκαλύψουν τα μυστικά του κάστρου, όπως κι έγινε.

Μαρίνος Δημητρίου
Μαρία Θεοδώρου

Το Κάστρο της Καντάρας

Το Κάστρο της Καντάρας είναι χτισμένο σε βραχώδη κορυφή ύψους 620 μέτρων. Δίπλα από το φρούριο της Καντάρας είναι ένας μεγάλος βράχος με το όνομα «Θρονίν της Ρήγαινας». Εκεί καθόταν η Ρήγαινα κι αγνάντευε γύρω τις ωραίες βουνοκορφές του Καρπασιού προς ανατολάς, τη γαληνεμένη θάλασσα στα νότια που χάνεται στον ορίζοντα και στα βόρεια τη θάλασσα ως τις σκιές των βουνών της Καραμανιάς.

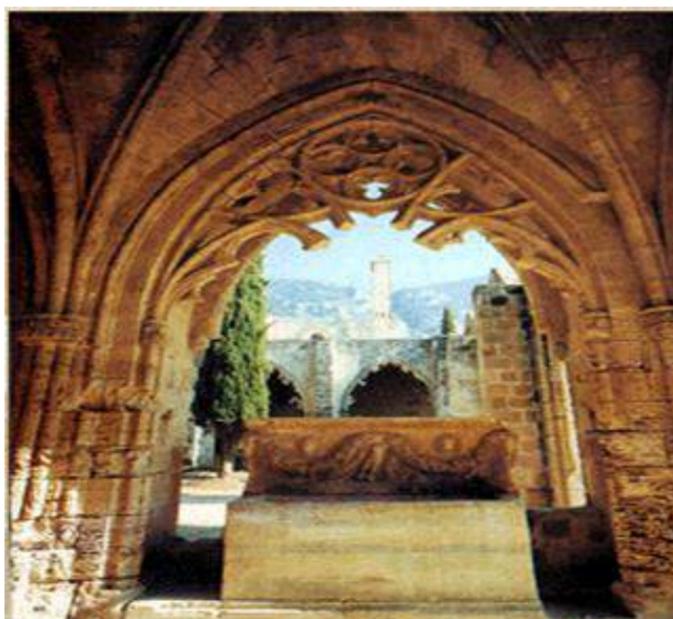
Κάποτε είδε απ' εκεί εχθρικά καράβια να φτάνουν στην Αμμόχωστο. Πρόσταξε αμέσως τους δούλους και τις δούλες της να φορτώσουν στα μουλάρια τους θησαυρούς της για να φύγουν. Φόρτωσαν 12 μουλάρια και κατέβηκαν στο Τρίκωμο. Εκεί έμαθαν πως πάρθηκε η Αμμόχωστος από τους εχθρούς. Η Ρήγαινα πρόσταξε να κρύψουν αμέσως τους θησαυρούς. Τους έκρυψαν όπως λέει η παράδοση, 14 βήματα μακριά από μια ελιά «ζαωτή» στην τοποθεσία "Πλακωτές» του Τρικώμου. Εκτέλεσαν οι δούλοι την προσταγή της, μα όσο να γλιτώσουν, η Ρήγαινα εξαφανίστηκε και δεν μπόρεσαν να μάθουν πού πήγε.

Το φρούριο της Καντάρας αποτελείται από τρία τμήματα. Το μικρό προπύργιο που προστατεύει την κύρια είσοδο, το ισχυρό τείχος με την κύρια είσοδο του κάστρου και το ψηλότερο τμήμα με δωμάτια διαμονής και τις στέρνες. Το φρούριο της Καντάρας, σε υψόμετρο 630 μέτρων, είναι το ακραίο φρούριο της οροσειράς και ελέγχει την είσοδο στη χερσόνησο της Καρπασίας. Το γειτονικό μοναστήρι της Παναγίας της Καντάρας συνδέεται με το μαρτύριο των δεκατριών μοναχών στα χρόνια της Φραγκοκρατίας.

Στυλιανός Χαραλαμπίδης

Το Αβαείο Μπελαπίαις

Γοτθικό μοναστήρι στη κατεχόμενη Κερύνεια της Κύπρου. Το αβαείο ήταν γνωστό ως λατινικό μοναστήρι από τις αρχές του 13ου αιώνα. Είναι κτισμένο σε μια θαυμάσιας ομορφιάς τοποθεσία, στην πλαγιά του βουνού και στην άκρη φυσικού βραχώδους γκρεμού (βόρεια πλευρά) βάθους πέραν των 30 μέτρων. Ο γκρεμός αυτός εξασφάλιζε την άμυνα του αβαείου από τα βόρεια. Στις άλλες πλευρές η άμυνα εξασφαλιζόταν με την ύπαρξη τεχνητής τάφρου και αμυντικού τείχους που περιέβαλλε το αβαείο. Η είσοδος του αβαείου ήταν μεγαλόπρεπη και βρισκόταν στο νότιο άκρο της δυτικής πλευράς του. Ήταν αψιδωτή κι είχε στις δυο πλευρές της άλλες μικρότερες θύρες, εκοσμήτο δε με γλυπτές παραστάσεις. Σε κατοπινό στάδιο, ίσως το 14ο αιώνα, κτίστηκε πάνω από την είσοδο ένας πύργος για να στεγάσει το μηχανισμό κινητής γέφυρας κι είχε ενωθεί με το αμυντικό τείχος του αβαείου του οποίου σώζεται τμήμα μόνο.

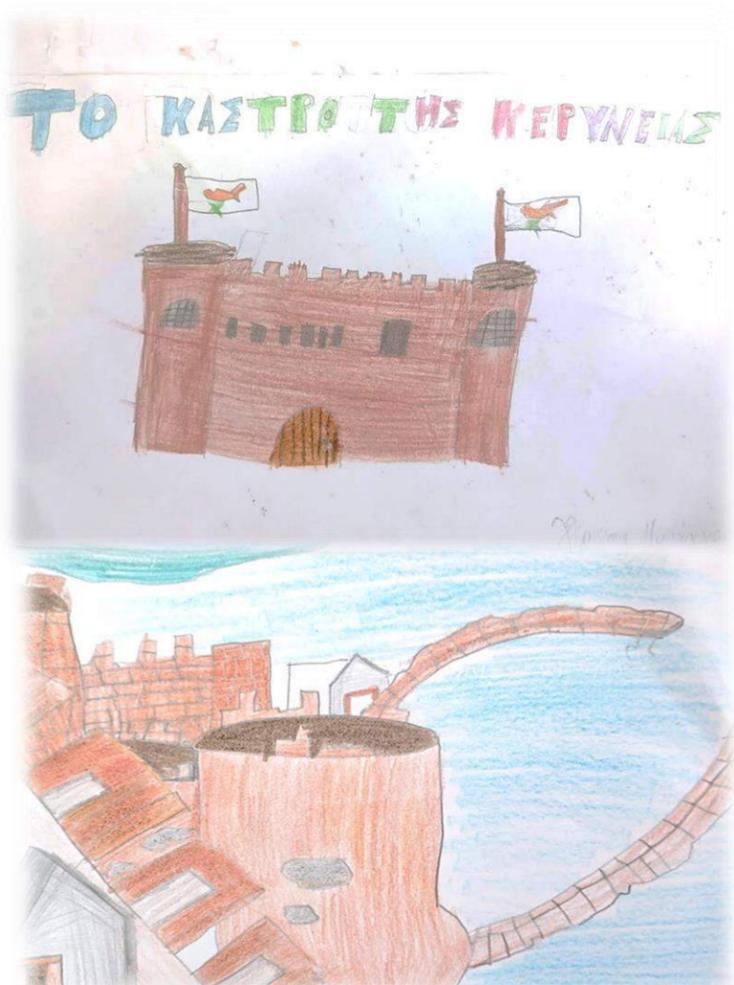
Μαριάννα Χριστοδούλου
Χρύσα Ιωάννου
Εφημία Γρηγορίου

Το Κάστρο της Κερύνειας

Σύμφωνα με την ιστορία, το κάστρο της Κερύνειας χτίστηκε αρχικά από τους Ρωμαίους. Τον 7ο αιώνα ανακατασκευάστηκε από τους Βυζαντινούς σε μια προσπάθεια να προστατεύσουν την πόλη από τις αραβικές επιδρομές. Κατά τον 11ο αιώνα ανακαινίστηκε από τους Λουζιτανούς ηγεμόνες της Κύπρου. Τα Βασιλικά διαμερίσματα που κτίστηκαν σε αυτό, τον 13ο αιώνα, γκρεμίστηκαν αργότερα από τους Ενετούς και έπειτα εκ νέου αναδομήσαν το κάστρο, ισχυροποιώντας τα τείχη του και κατασκευάζοντας νέους πύργους. Από το 1570 χρησιμοποιήθηκε ως φυλακή πέρασε από τους Οθωμανούς και αργότερα από τους Βρετανούς.

Το 1955 από το κάστρο δραπέτευσαν 16 μέλη της ΕΟΚΑ χρησιμοποιώντας σεντόνια για να κατέβουν από τις επάλξεις. Μετά το 1960 το κάστρο χρησιμοποιήθηκε για πολιτιστικές εκδηλώσεις. Το 1974 κατά την Τουρκική εισβολή στο κάστρο έγινε μάχη μεταξύ μικρής ναυτικής μονάδας Κυπρίων και των Τούρκων.

Σήμερα, το κάστρο βρίσκεται υπό την ηγεμονία του ψευδοκράτους και αποτελεί ένα από τα κυριότερα αξιοθέατα της Κερύνειας. Μεγαλεπήβολο και επιβλητικό δεσπόζει στο λιμάνι της Πόλης. Σε αίθουσα στο εσωτερικό του κάστρου βρίσκεται το Πλοίο της Κερύνειας. Πρόκειται για ένα αρχαίο σκαρί πλοίου του 4ου αιώνα π.Χ., που έχει βρεθεί στη θάλασσα, ανελκύστηκε και συναρμολογήθηκε.

Το κάστρο της Κερύνειας
Χρύσα Ιωάννου
Εφημία Γρηγορίου

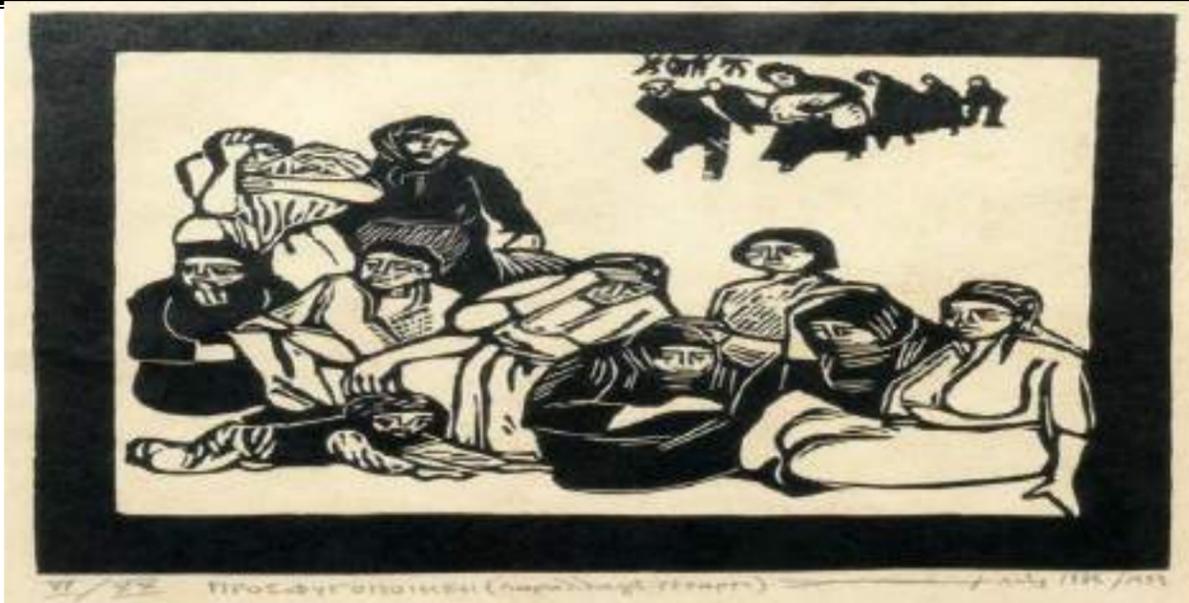
Μαριάννα Χριστοδούλου

Το κάστρο της Κερύνειας

Λιμανάκι γραφικό, караβάκια στο λιμάνι,
το κάστρο της Κερύνειας, ένα αιώνιο στεφάνι.
Απόρθητο το κράτησαν οι θρύλοι και οι αιώνες,
μα τώρα βουβό θρηνεί, στους δύσκολους χειμώνες.

Στ' ακρογιάλι της Κερύνειας, μες το φως,
στέκει το κάστρο, χρόνων αρματωλός.
Βενετσιάνικα τείχη, πέτρα βαριά,
που φυλάνε της θάλασσας την ομορφιά.

Πέρασαν χρόνοι, ήρθαν πολλοί εχθροί
μα το κάστρο κρατάει τη σκεπή
σαν φρουρός αιώνιος με τη σιωπή,
να θυμίζει τη λευτεριά που θέλουμε θα ρθεί.

Μαυρόασπρη ξυλογραφία του Χαμπή. Μέσα από την χαρακτηριστική, ο καλλιτέχνης αφήνει να εκδηλωθούν τα συναισθήματα, οι σκέψεις και οι προβληματισμοί που του γέννησε η προδοσία και το δράμα της Κύπρου.

Η μέρα της εισβολής Μαρτυρία του κυρίου Μιχαήλ Μιχαήλ

Μιχαήλ Μιχαήλ

Αγαπητέ μου εγγονέ Μιχαήλ, σήμερα θα σου πω για τη μαύρη εκείνη μέρα της εισβολής. Σε έξι μήνες συμπληρώνονται 52 χρόνια από τη μέρα που φύγαμε από τα αγαπημένα χώματα μας, τα Άρδανα. Ήταν 14 Αυγούστου, που να μην ξημέρωνε, όταν άρχισε - μετά την εκεχειρία - προέλαση των τουρκικών στρατευμάτων.

Προσφυγόσημο: Είχε δημιουργηθεί αμέσως μετά τον ξεριζωμό για να θυμίζει παντού την τραγωδία της Κύπρου αφού θα κυκλοφορούσε σε κάθε επιστολή ή δέμα, που έφευγε από την Κύπρο προς όλο τον κόσμο.

Ως έφεδρος αξιωματικός, υπηρετούσα στην 199 π π με έδρα τον Καράολο. Ο Διοικητής μας, ένας Έλληνας ταγματάρχης, ήταν στην πρώτη γραμμή στη Μια Μηλιά. Είχα μείνει αξιωματικός στρατοπέδου μαζί με ένα λόχο στρατιωτών. Ξημερώνοντας ακούσαμε, εκτός των σποραδικών πυροβολισμών, και τον ήχο των αεροπλάνων. Νομιζόμενοι ότι ήταν ελληνικά, έτσι μας έλεγαν, και βλέποντας από εκεί που ήμασταν, βόρεια των τειχών της Αμμοχώστου, να βομβαρδίζουν και να βγαίνουν καπνοί και εκρήξεις, ζητωκραυγάσαμε ότι επιτέλους ήρθε η πολυπόθητη βοήθεια από τη μητέρα Ελλάδα. Αλλά φεύ... Αλίμονο, όπως πανηγυρίζαμε ένα αεροπλάνο έκανε βύθιση και άρχισε να μυδροδιοβολεί το στρατόπεδο, ευτυχώς χωρίς θύματα. Απογοήτευση, κατήφεια, οργή, θυμός, απελπισία και σαν να μην έφτανε αυτό, γύρω στις έντεκα μπαίνει το λαντρόβερ του διοικητή στο στρατόπεδο και αντικρύσαμε έναν άνθρωπο σκονισμένο από πάνω μέχρι κάτω, με βλέμμα απαθές και απροσδιόριστο να μονολογεί συνεχώς και να λέει: «Μας πρόδωσαν. Μας στείλαν σαν πρόβατα στη σφαγή.» Τίποτε άλλο. Επαναλάμβανε το ίδιο ξανά και ξανά. Του πήρε πέραν της ώρας να αρθρώσει λόγο. «Μιχάλη, μου λέει, αν έχεις μάνα και αδελφή τρέξε και σώσ' τες από την ατίμωση. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτε. Αφήναμε τα τανκς να κοντέψουν στα 50 μέτρα, τα κτυπούσαμε, ανυψώνονταν από το κτύπημα όμως δεν μπορούσαν τα βλήματα να τα διαπεράσουν και συνέχιζαν την προέλασή τους. Δυστυχώς.» Έβλεπες την απελπισία του ανθρώπου και την ταπείνωση του σαν Έλληνα αξιωματικού. «Τρέξτε στις οικογένειές σας», μας παρότρυνε.

Πήρα αμέσως τηλέφωνο στο κοινοτικό, δεν υπήρχε δεύτερο, απάντησε ο μακαριστός ο μουκτάρης ο Κυριάκος Παύλου και του λέω: « το και το θκειέ Κυριάκο. Πες και στον πατέρα μου και στους υπόλοιπους να φύγουν.». «Καλά χρυσέ μου, θα τους πω». Στη μισή ώρα ξανακτυπώ, τα ίδια πάλι. Αυτό επαναλαμβανόταν μέχρι τις 4 το απόγευμα. Μίλησα και με τον πατέρα μου αλλά ήταν ανένδοτοι να φύγουν. «Αφού δεν πειράξαμε κανένα γιατί να φύγουμε;».

Δεν άντεξα περισσότερο. Πήρα το αυτοκίνητό μου, ένα άσπρο μίνι 8,5 αλόγων και πήρα τον δρόμο από το Σακκάρια προς το χωριό.

«Μέχρι σήμερα, όταν θυμάμαι αυτές τις στιγμές νιώθω τον εσωτερικό μου κόσμο να αδειάζει και ούτε να σκεφτώ μπορώ ούτε να προσδιορίσω το είδος των συναισθημάτων μου...»

Μέχρι εκείνη τη μέρα, ένα μήνα από το πραξικόπημα, την εισβολή, πέρασα από όλων των ειδών τα συναισθήματα. Νόμιζα ότι είδα και αισθάνθηκα τα πάντα. Όμως το τι βίωσα εκείνες τις στιγμές ήταν πρωτόγνωρο. Να βλέπεις μια ουρά από αυτοκίνητα, τρακτέρ με καρότσες, φορτηγά, επιβατικά γεμάτα κόσμο με απλανές βλέμμα να πηγαίνει στο άγνωστο. Ο ήλιος να πάει να δύσει, το σούρουπο να απλώνει το πέπλο του και κάπου κάπου να ακούγονται εκρήξεις από τις βόμβες των πλοίων που δεν φαίνονταν καν στο βάθος του ορίζοντα αλλά έριχναν στα τυφλά για εκφοβισμό. Μέχρι σήμερα, όταν θυμάμαι αυτές τις στιγμές νιώθω τον εσωτερικό μου κόσμο να αδειάζει και ούτε να σκεφτώ μπορώ ούτε να προσδιορίσω το είδος των συναισθημάτων μου.

Φτάνοντας στο χωριό, εκεί στην πλατεία, βρήκα αρκετούς από τους χωριανούς να συνομιλούν, να συνδιαλέγονται τι μέλλει γενέσθαι. Τους είπα τις δικές μου πληροφορίες και ότι σύντομα οι δρόμοι θα έκλειναν και δε θα υπήρχε διέξοδος. Μου ζήτησε συγκεκριμένα ο παππούς μου ο Ντορσής να πάρω τις κοπέλες και να φύγω. Του είπα εκεί που θα πάει ο πατέρας μου και η οικογένεια μου, εκεί θα μείνω κι εγώ.

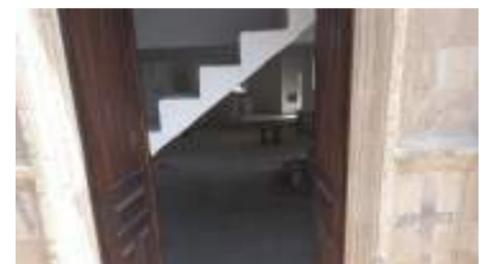

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου στα κατεχόμενα Άρδανα

Από εκείνη την ώρα μέχρι και τις 10:00 το βράδυ συνομιλούσαμε, διαβουλευόμαστε χωρίς να παίρνουμε συγκεκριμένη απόφαση. Καθόμασταν στην ταράτσα του σπιτιού μας, ήταν και κόσμος από τις Μάνδρες, τον Άγιο Ηλία, το Φλαμούδι. Από την ταράτσα φαινόταν ο κάμπος της Μεσαορίας. Βλέπαμε τα φώτα συσκοτίσεως των αυτοκινήτων που κινούνταν αλλά δε γνωρίζαμε αν ήταν τούρκικα ή ελληνικά.

Τη συνέχεια τη ξέρουμε όλοι. Διασκορπιστήκαμε από το Παραλίμνι μέχρι τη Μακούντα, από τον Μούτταλο μέχρι την Επισκοπή, τα Κοκκινοχώρια, παντού. Όπου όμως και αν πήγαμε, η ψυχή, ο νους, η καρδιά, το είναι μας παραμένει στα Άρδανα. Ο Άγιος Γεώργιος θα κάνει το θαύμα Του και θα ελευθερωθούμε.

Γύρω στις 10, ο μικρός μου αδερφός ο Μάριος, ήταν γύρω στα 9 – 10, τσιρίλησε και έτρεξε στα χέρια του πατέρα μου και του είπε προστακτικά: «Πάμε να φύγουμε. Φοούμε». Ήταν το σύνθημα. «Φεύγουμε», είπε.

Σε χρόνο μηδέν διαδόθηκε ότι φεύγουμε. Με ότι μεταφορικό είχαμε: αυτοκίνητα, τρακτέρ με καρότσες, συντεταγμένα ξεκινήσαμε με ελπίδα την επιβίωση και να σώσουμε την τιμή μας. Οδηγούσα μπροστά με μικρή ταχύτητα. Μπήκαμε στο Τρίκωμο, περάσαμε από τον αστυνομικό σταθμό, την πρώτη ανωτέρα, το σωματείο του Νέου Αιώνα, παντού ερημιά. Είχαν φύγει προ πολλού. Οδηγήσαμε μέχρι το Αγιωρκούϊ, εκεί που ήταν το σχολείο το ΚΑΣΑ, υπήρχε στρατιωτικό φυλάκιο, εκεί και μας ανάκοψαν, μας άλλαξαν δρομολόγιο. Στρίψαμε προς τον Άγιο Λουκά και διασχίσαμε προς τον Άγιο Μέμνονα – Δερύνεια. Έξω από τη Δερύνεια άρχισε να ξημερώνει, σταματήσαμε για ανασύνταξη. Πήραμε παρουσίες και απουσίαζε ο γέρο – Τσίγκας. Μαζί με τον πατέρα μου γυρίσαμε να τον βρούμε. Στα φώτα, εκεί που ήταν του Αλέξανδρου Δημητρίου, ακούσαμε ριπές όπλων από τη μεριά της Αμμοχώστου, τους Τούρκους. Σταμάτησα λέγοντας: Παπά θα πάμε να σκοτωθούμε. Πού πάμε; Σταμάτα, μου λέει. Κατέβηκε κάτω, ήταν χωματόδρομος εκεί. Να, μου λέει, οι τροσσιοί του γέρο Δήμου. Γύρνα πίσω.

Όμως μπαίνοντας στο χωριό και αντικρύζοντας το σπίτι του Αγίου, το σπίτι του Θεού, η ελπίδα αναπτερώνεται.

- Mirjam Nilsson

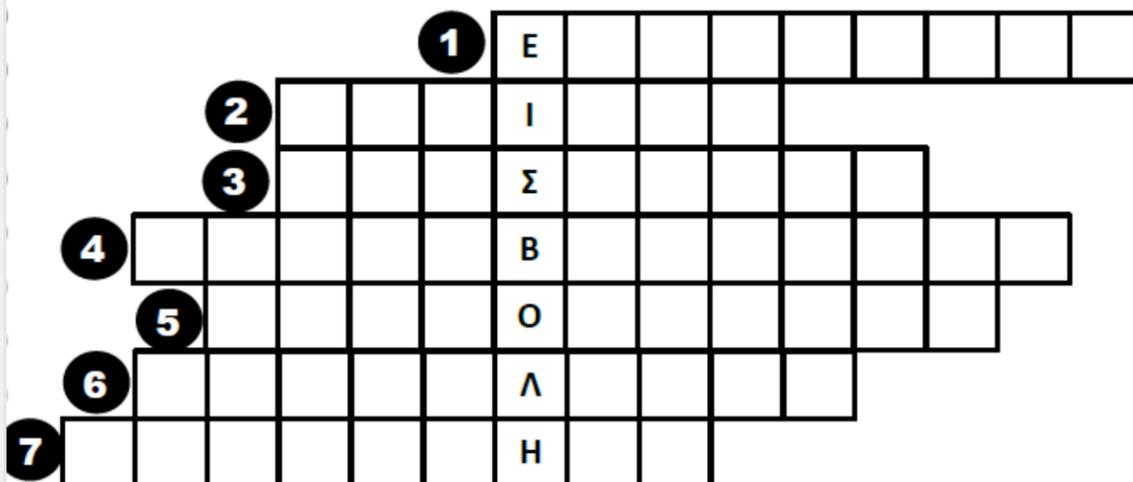
Σημαντικό είναι το ότι αποφεύχθη τη τελευταία στιγμή η ερείπωση και κατάρρευση του Ναού μας. Γιατί η εκκλησία είναι το σήμα κατατεθέντων Αρδάνων. Χωρίς την εκκλησία θα γινόταν ένα ακόμη τουρκοχώρι. Όμως μπαίνοντας στο χωριό και αντικρύζοντας το σπίτι του Αγίου, το σπίτι του Θεού, η ελπίδα αναπτερώνεται. Τι κι αν μας απάντησαν τρεις φορές αρνητικά για εκκλησιασμό. Ας απαντήσουν 5 – 10 φορές, εμείς θα επιμένουμε μέχρι να ακουστεί και εκεί το 'Ως τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς, καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς, ἀσθενούντων ἰατρὸς, βασιλέων ὑπέρμαχος, Τροπαιοφόρε Μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρέσβευε Χριστῶ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ας παίξουμε...

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ - 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974

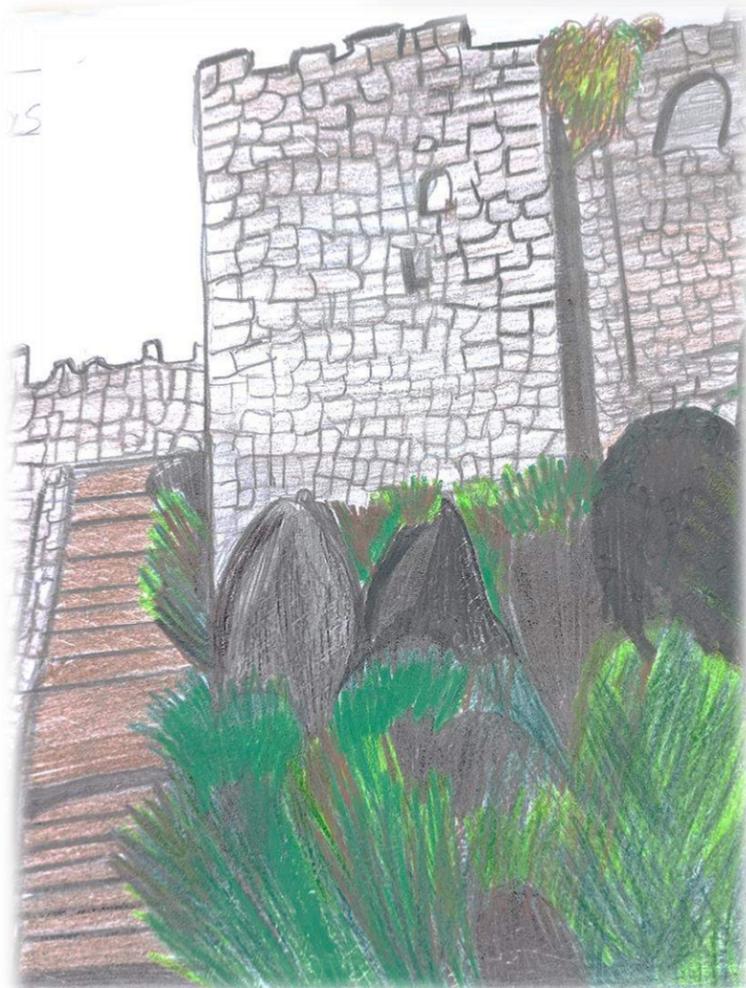

Συμπληρώνω την ακροστοιχίδα της εισβολής:

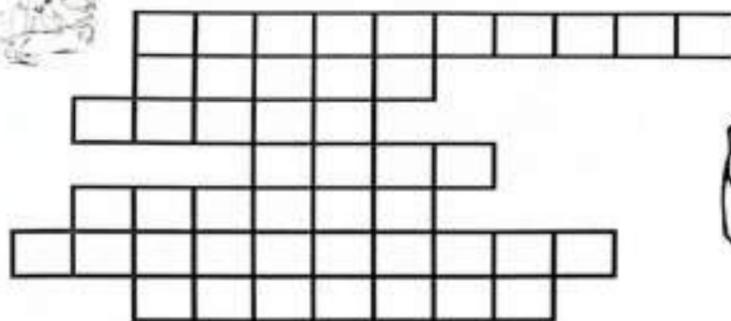
Ενδείξεις:

1. Αυτήν επιθυμούν οι κάτοικοι της Κύπρου.
2. Έτσι ονόμασαν οι Τούρκοι της εισβολής τους.
3. Έχασαν τα σπίτια τους και τις περιουσίες τους.
4. Δεν έφυγαν από τα χωριά τους κι έμειναν στα σπίτια τους και μετά την τουρκική εισβολή.
5. Δεν ξέρουμε αν ζουν ή αν πέθαναν.
6. Τους έριξαν στις φυλακές της Τουρκίας.
7. Σε αυτά έμειναν στην αρχή οι πρόσφυγες.

Το κάστρο της Καντάρας
Μαρίνος Δημητρίου

Τα φρούρια του Πενταδακτύλου

Ενδείξεις:

1. Το πιο κοντινό προς τη Λευκωσία φρούριο.
2. Βασικό υλικό για το κτίσιμο του κάστρου.
3. Έχει το Βουφαβέντο, ο Άγιος Παρίωνας και η Καντάρα.
4. Υπάρχει εσωτερική στο κάστρο.
5. Άλλο όνομα για το φρούριο.
6. Μικρή στενόμακρη κρύση στον πύργο απ' όπου πετούσαν τα βέλη.
7. Ζακουστή βασίλισσα της Κύπρου.

Κρυμμένη λέξη:

Είναι το Βουφαβέντο, ο Άγιος Παρίωνας και η Καντάρα: _____

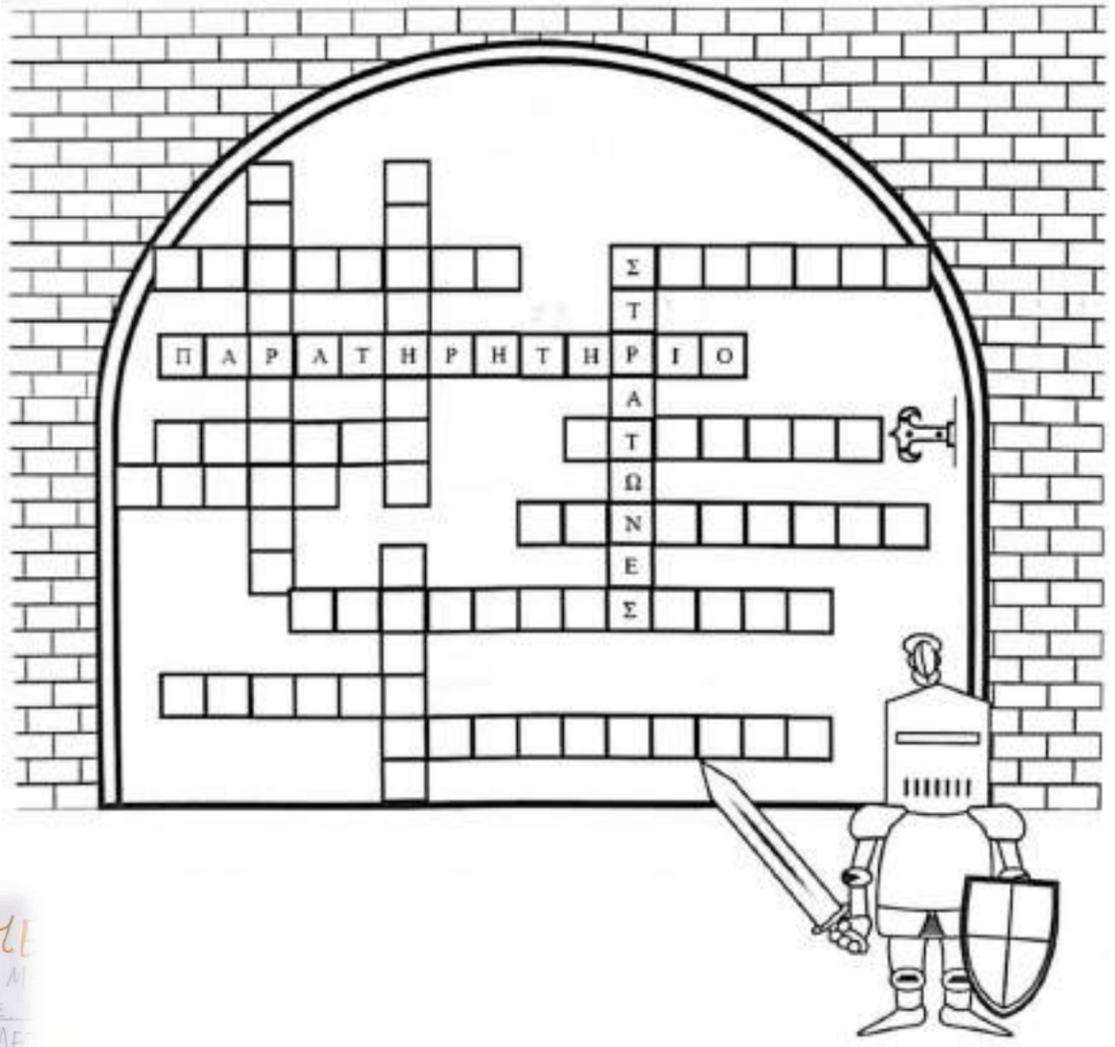
Σταυρόλεξο

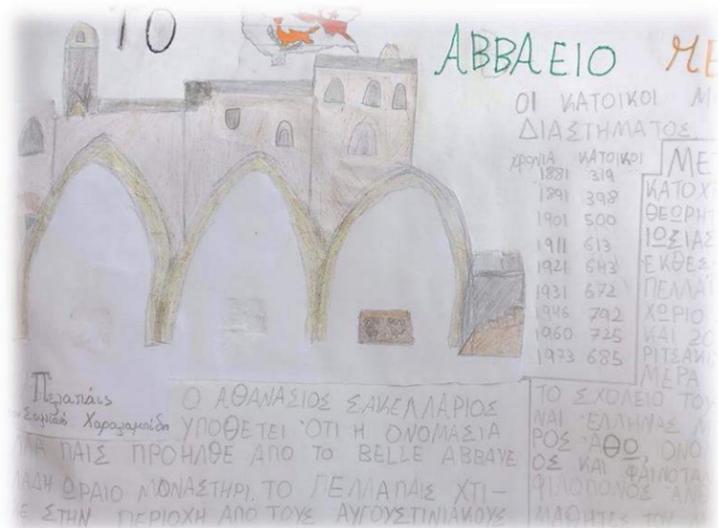
Το φρούριο του Αγίου Ιλαρίωνα αποτελείται από διάφορα τμήματα. Μερικά από αυτά είναι:

ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ, ΤΡΑΠΕΖΑΡΙΑ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ, ΠΑΛΑΤΙ, ΠΥΡΤΟΙ, ΣΤΑΥΛΟΙ, ΑΠΟΘΗΚΕΣ, ΣΤΡΑΤΩΝΕΣ, ΣΤΕΡΝΕΣ ΝΕΡΟΥ, ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΛΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ, ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΤΕΙΧΗ, ΛΟΥΤΡΑ, ΦΡΟΥΡΑΡΧΟΣ.

Συμπληρώστε το σταυρόλεξο με μερικές από τις πιο πάνω λέξεις.

Στου Μπελαπάις τις καμάρες,
νιώθεις μια αγκαλιά.
Σαν σπίτι παλιό
που σε δέχεται ξανά.
Πέτρες που θυμίζουν
λόγια πατρικά
κρατούν τον πόθο άσβεστο
και την πίστη στην καρδιά.

Το Αββαείο του Μπελαπάις
Στυλιανός Χαραλαμπίδης

Ναι

ή

Όχι

Το κάστρο της Κερύνειας

Το κάστρο της Κερύνειας
Μαριάννα Χριστοδούλου

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Τα τρία φρούρια βρίσκονται στην οροσειρά του Πενταδάκτυλου.	Κ	Π
Σήμερα είναι τουρκοκρατούμενα.	Ε	Α
Το φρούριο της Καντάρας είναι το μεγαλύτερο.	Κ	Ρ
Το Βουφαβέντο είναι γνωστό και με το όνομα «Τα Σπίτια της Ρήγαινας».	Υ	Ο
Τα χρησιμοποιούσαν για αμυντικούς σκοπούς.	Ν	Η
Τα φρούρια είναι κτισμένα στις πιο ψηλές κορφές του Πενταδάκτυλου.	Ε	Β
Τα έκτισαν για να στολίσουν την οροσειρά του Πενταδάκτυλου.	Τ	Ι
Το φρούριο του Αγίου Ιλαρίωνα πήρε το όνομά του από ένα άγιο.	Α	Μ

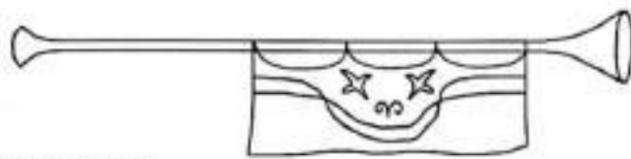
Με τα χαρακτηριστικά γράμματα των σωστών απαντήσεων σχηματίζεις το όνομα της πόλης που βρίσκεται στους πρόποδες του Πενταδάκτυλου:

_____

Κρυπτόλεξα

Ξ	Κ	Γ	Η	Ο	Λ	Ε	Μ	Ι	Σ	Τ	Ρ	Α
Ν	Φ	Ρ	Α	Γ	Κ	Ο	Ι	Ν	Φ	Ζ	Χ	Γ
Χ	Σ	Α	Ρ	Α	Κ	Ι	Ν	Ο	Ι	Ω	Ψ	Ι
Ε	Η	Μ	Λ	Μ	Υ	Ν	Α	Χ	Κ	Δ	Γ	Ο
Π	Ε	Ν	Τ	Α	Δ	Α	Κ	Τ	Υ	Λ	Ο	Σ
Ι	Α	Ε	Η	Γ	Ξ	Κ	Ι	Ω	Ν	Μ	Ρ	Ι
Δ	Γ	Φ	Ρ	Ο	Υ	Ρ	Ι	Α	Β	Π	Ο	Λ
Ρ	Θ	Θ	Η	Υ	Δ	Ι	Γ	Ε	Ν	Η	Σ	Α
Ο	Ρ	Π	Τ	Ρ	Υ	Τ	Μ	Ι	Η	Π	Ε	Ρ
Μ	Υ	Ψ	Η	Π	Ι	Ε	Η	Θ	Υ	Τ	Ι	Ι
Ε	Λ	Ω	Ρ	Τ	Φ	Σ	Δ	Ξ	Λ	Β	Ρ	Ω
Σ	Ο	Ν	Ι	Γ	Ρ	Η	Γ	Α	Ι	Ν	Α	Ν
Η	Ι	Β	Ο	Υ	Ν	Ο	Π	Λ	Α	Γ	Ι	Α
Β	Ο	Υ	Φ	Λ	Β	Ε	Ν	Τ	Ο	Μ	Ι	Σ

Οι κρυμμένες λέξεις είναι:

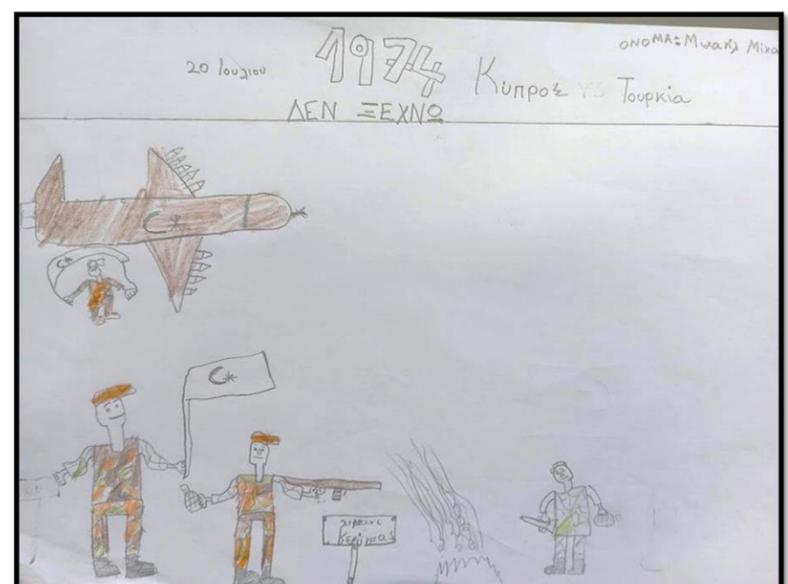
Επιδρομές, φράγκοι, θρύλοι, πολεμίστρα, Διγενής, φρούρια, Άγιος Ιλαρίωνας, οροσειρά, Πενταδάκτυλος, άμυνα, Σαρακινοί, Ακρίτες, Ρήγαινα, βουνοπλαγιά, Βουφαβέντο, φρούρια, παρατηρητήριο

Το κάστρο της Καντάρας
Μαρία Θεοδώρου

Λέξεις σχετικές με την εισβολή

Α	Τ	Θ	Π	Σ	Θ	Λ	Ι	Ψ	Η	Ο	Ε	Ε	Δ	Ν	Μ
Π	Β	Φ	Α	Χ	Υ	Ω	Ε	Π	Ο	Ι	Κ	Ο	Ι	Ο	Ο
Ε	Α	Σ	Ζ	Ω	Ψ	Δ	Ε	Λ	Υ	Π	Ω	Κ	Σ	Σ	Θ
Λ	Ι	Γ	Γ	Α	Π	Υ	Θ	Η	Γ	Β	Σ	Ω	Λ	Τ	Ε
Ε	Χ	Κ	Α	Τ	Ε	Χ	Ο	Μ	Ε	Ν	Α	Δ	Ζ	Α	Ι
Υ	Μ	Π	Α	Φ	Φ	Κ	Ε	Ρ	Υ	Ν	Ε	Ι	Α	Λ	Ρ
Θ	Α	Ο	Μ	Ν	Ξ	Ρ	Ζ	Λ	Υ	Λ	Ν	Ζ	Α	Γ	Η
Ε	Λ	Λ	Μ	Ν	Χ	Χ	Φ	Τ	Π	Θ	Χ	Ι	Η	Ι	Ν
Ρ	Ω	Ε	Ο	Ζ	Η	Φ	Π	Ι	Ρ	Ψ	Ε	Ι	Κ	Α	Η
Ω	Τ	Μ	Χ	Ξ	Ε	Ρ	Ι	Ζ	Ω	Μ	Ο	Σ	Τ	Υ	Ω
Σ	Ο	Ο	Ω	Β	Α	Γ	Ν	Ο	Ο	Υ	Μ	Ε	Ν	Ο	Ι
Η	Ι	Σ	Σ	Τ	Σ	Υ	Ε	Ι	Σ	Β	Ο	Λ	Η	Ψ	Φ
Ω	Φ	Ζ	Τ	Υ	Ζ	Ο	Ο	Ψ	Π	Ο	Ν	Ο	Σ	Ο	Ω
Ω	Κ	Κ	Ο	Π	Ρ	Ο	Σ	Φ	Υ	Γ	Ι	Α	Ρ	Τ	Ν
Υ	Ρ	Λ	Σ	Ρ	Η	Ω	Ε	Ψ	Υ	Η	Ω	Τ	Ξ	Ψ	Ι
Υ	Ε	Ξ	Α	Λ	Σ	Θ	Ξ	Ρ	Υ	Η	Ο	Φ	Τ	Θ	Κ

Εισβολή
Μιχαήλ Μιχαήλ